

מלפניך משפטנו יצא

מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים: (תהלים יז ב).

תלמוד ירושלמי ראש השנה פרק ד הלכה ח – למה תקיעות במוסף

מתניתין: העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני מתקיע. ובשעת ההלל, הראשון מקרא את ההלל.²
גמרא: ... ר' יהושע בן לוי בשם ר' אלכסנדר שמע לה מן הדא: "שמעה ה' צדק" (תהלים יז א) - זו קריאת שמע; "הקשיבה רנתי" - זו רינון תורה; "האזינה תפילתי" - זו תפילה; "בלא שפתי מרמה" - זו מוסף. מה כתיב בתריה? "מלפניך משפטי יצא".³ ...

א"ר תחליפה קיסרייא: קרייא אמר כן: "יום תרועה ועשיתם" [במדבר כט א ב].⁴ ר' לעזר בי ר' יוסה בשם ר' יוסי בר קצרתא: בכל הקרבנות כתיב "והקרבתם" וכאן כתיב "ועשיתם". אמר להן הקב"ה: מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום, מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה.⁵

דברים רבה פרשה ה סימן ח – דוד או כלל ישראל

"כי תבוא אל הארץ ... ואמרת אשימה עלי מלך" - הלכה: מלך ישראל שהיה לו עסק, מהו שיהא מותר לו לדון לפני בית דין? כך שנו חכמים: "מלך לא דן ולא דנין אותו ולא מעידין אותו" (סנהדרין פרק ב משנה ב) - למדונו רבותינו, למה אין דנין את המלך? אמר ר' ירמיה: שכתוב בדוד המלך: "מלפניך משפטי יצא"

¹ ראו פסוק זה כחלק מהפסוקים הפותחים את פרק יז בספר תהלים (שמוכר לפוקדים את בתי העלמין באזכרות): "תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפילתי בלא שפתי מרמה: מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים: בחנת לבי פקדת לילה צרפתי בלתיקצא זמתי בליעברפי". המדרשים להלן מתייחסים למכלול פסוקים אלה ולא רק לפסוק שהבאנו. דוד מבקש משפט לא בחינם (ויש בקשות חינם, ראו מדרשים על "וחנותי את אשר אחוץ", כגון דברים רבה ב א).

² המשנה במסכת ראש השנה (פרק ד משנה ז) מצביעה על ההבדל בין הלל, הנקרא בימים טובים בשחרית ("הראשון מקרא" בלשון המשנה) ובין תקיעת שופר בראש השנה שנקבעה כחלק מתפילת מוסף ("השני מתקיע" בלשון המשנה). מחד גיסא, "זריזים מקדימים למצוות" ולכן נקבע הלל בשחרית. מאידך גיסא, יש טעם לאחר את קיום המצווה כדי שיתאספו כולם ויתקיים "ברוב עם הדרת מלך", כפי שנקבע בתקיעות (גם בזמנם היו שבאו מאוחר לתפילה ...). ראו דיון על כך בגמרא בבלי ראש השנה דף לב ע"ב ובירושלמי בקטע שהשמטנו. ואנחנו ניקח מהירושלמי רק את החצי שנוגע לעניינינו - קביעת התקיעות במוסף דווקא. ועל הלל נדון בע"ה בחג הסוכות.

³ התקיעות נקבעו לתפילת מוסף לא רק בשל "ברוב עם הדרת מלך", אלא גם בשל השלמת כל ההכנות לעמידתנו במשפט, מתוך צדק, רינון, תורה ותפילה בלי מרמה, כמו שכתוב בפסוקים בתחילת מזמור יז בתהלים (ראו הערה 1). דרשה זו אגב מתאימה מאד לסיבה הראשונה שהגמרא מביאה שם (ושאנחנו קצרנו והשמטנו): "מפני מעשה שאירע", שהגויים הזדעקו לשמע קולות השופר, כשהיו תוקעים בתחילה בשחרית, וחשבו שהיהודים מבקשים למרוד ולצאת למלחמה. וכשדחו את התקיעות למוסף, נוכחו גם שוואי ישראל שהתקיעות הן חלק מהתפילה וענייני היום ונרגעו. ראו הסיפור שם במקור. יש פה חיבור מעניין של דחיית התקיעות לשלב מאוחר בסדר התפילה משלוש סיבות: כלפי שמיא - ברוב עם הדרת מלך, כלפי הגויים הצופים מבחוץ על מנהגי היהודים וכלפי פנים - כהכנה ראויה לתקיעות. ואגב, מנין לנו שראש השנה הוא יום משפט ומנין שמשפט קשור לתקיעות? הכל מהפסוקים בתהלים פרק פא: "תקעו בחדש שופר בפסח ליום חגנו: כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב". ראו הדרשות על פסוק זה בגמרא ראש השנה ח ע"א, ויקרא רבה כט ו.

⁴ בפרשת פנחס, במדבר כט פסוקים א-ב, מוזכר "יום תרועה" ומיד אחריו בא פירוט קרבנות מוסף לראש השנה, ככתוב: "ובחדש השביעי באחד לחדש מקראקדש ... יום תרועה יהיה לכם: ועשיתם עלה לריח ניחח לה' וכו'". הרי שהתרועה צמודה למוספי היום.

⁵ ראו מקבילה בפסיקתא רבתי פסקא מ - בחודש השביעי (ובמדרש תהלים בומר יז ו): "אמר רבי פנחס בשם רבי יהודה בן לוי בשם רבי אלכסנדר: למה אין ישראל תוקעים מן התפילה ראשונה אלא בתפילת המוספים? כדי שבשעה שהם עומדים בדין יהיו מצויין מליאי מצות הרבה ויזכו בדין. אמר דוד: תפילה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפילתי בלא שפתי מרמה מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים. תפילה לדוד - זו תפילה שאדם מתפלל בשעה שהוא נעור מן שנתו, ברוך מחיה המתים. שמעה ה' צדק - זו קריאת שמע, הקשיבה רנתי - זו תפילה הראשונה, האזינה תפילתי - זו תפילה השנייה ... לא עמדנו לתפילה לא מתוך דבר בטילה ולא מתוך שפתי מרמה, אלא מתוך תורה ומצוות ומעשים טובים, לפיכך מלפניך משפטי יצא. ואל תסתכל במעשים רעים אם יש לנו, שנאמר: עיניך תחזינה מישרים". מדרשה זו, ומדברי ר' יהושע בן לוי בירושלמי, שמענו עמידה בתפילה מתוך תקווה שנצא זכאים בדין. "מלפניך משפטי יצא" - כמשאלה ובקשה בשעה הראויה לאחר ש-עמדנו לתפילה מתוך תורה ומצוות ומעשים טובים". אבל דרשתו של ר' אלעזר ברבי יוסי מציגה גישה אחרת וכאילו אומרת: אל תיקרי "יצא" אלא "יצא" - מלפניך יצא כבר משפטנו בראש השנה וכבר נבראנו בריה חדשה מיד עם תחילת השנה החדשה. (ראו הלכות תשובה לרמב"ם פרק ב הלכה ד שמי שעושה תשובה "משנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים"). אז מה נשאר ליום הכיפורים? תאמר: קבלה לעתיד. ועוד תאמר: עבירות שבין אדם לחברו. מלפניך, אומר הקב"ה, משפטך יצא לזכות כבר בראש השנה. אתי כבר גמרת חשבון. עכשיו לך ותקדיש את ימי התשובה שבין כסה לעשור ואת יום הכיפורים לעבירות שבין אדם לחברו. דרשה נאה זו עומדת לכאורה בניגוד לפשט הפסוקים בתורה, ויקרא טז ל: "כי יביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" ולדרשת ר' אלעזר בן עזריה עליה בסוף משנה יומא. או שגם את הפסוקים האלה יש לקרוא בראש אחר.

(תהלים יז ב) - הוי, אין בריה דן את המלך אלא הקב"ה.⁶ רבן אמרי: אמר הקב"ה לישראל: בני, כך חשבתי שתהיו [בני] חורין מן המלכות ... חשבתי שלא תהא אימת מלכות עליכם ... אבל אתם לא בקשתם כן ...⁷

אגדת בראשית (בובר) פרק ו סימן א – אומנות תפילתו של דוד

"תפילה לדוד שמעה ה' צדק" (תהלים יז א), זה שאומר הכתוב: "זבח רשעים תועבת ה' ותפילת ישרים רצונו" (משלי טו ח) - מי הוא? זה משה דוד ומשיח. משה דכתיב: "תפלה למשה" (תהלים צ א), בדוד כתיב: "תפלה לדוד" (תהלים יז א), במשיח כתיב: "תפלה לעני כי יעטוף" (תהלים קב א).⁸ "ותפלת ישרים רצונו", אעפ"י ששלשתן מתפללים, אלא דוד מתפלל באומנות. האידך? "תפלה לדוד שמעה ה' צדק", אמר הקב"ה: עד מתי אתה מתפלל? אמור צרכיך מה שאתה צריך, הרי אמרת: "שמעה ה' צדק". אמר לו: חייך, כל אלו שאמרת בשביל דבר אחד: "מלפניך משפטי יצא".⁹ למה? שאמרת: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד כב), נשיא שאין על גביו מושל אלא ה'. הואיל שאין על גבי מושל אלא אתה דן אותי, "מלפניך משפטי יצא".¹⁰

⁶ ובמדרש תהלים (בובר) על פסוק זה: "אמר ר' יוחנן: אמר דוד לפני הקב"ה, ריבוננו של עולם, אתה מלך ואני מלך, ראוי למלך לדון את המלך". כבר הארכנו לדון במדרש זה בדברינו מלך לא דן ולא דנים אותו בפרשת שופטים ושם הראינו שמדרש דברים רבה נוקט בשיטת הירושלמי שסובר שמלך לא דן ולא דנים אותו כפשוטה של משנה, בניגוד לשיטת התלמוד הבבלי שמבחינן בין מלכי בית דוד שדנים ודנים אותם ובין מלכי ישראל שבעיקרון גם הם דנים ודנים אותם, רק לא עושים כן מפני המעשה שהיה בינאי המלך, היינו מפני אימת המלכות. אבל דא עקא, מה דוד מבקש? פטור מעונש על חטאים? כולל על חטאים ודינים שבין אדם לחברו ושבין מלך ונתיניו? מה הרווח שלו בכך שהקב"ה ידון אותו? על מה?

⁷ חכמים לוקחים את הפסוק בתהלים יז לכיוון פרשת המלך ומחילים אותו על העם כולו. כוונת הקב"ה המקורית הייתה שהעם כולו יישפט ויונהג ישירות ע"י הקב"ה. אבל העם ביקש מלך וההמשך ידוע כמתואר בספר שמואל א פרק יג. ולעניינינו ולימים בהם אנו נתונים, נראה שיש כאן מקור לכמיהה שהקב"ה יהיה מלך עלינו וכפי שאנו אומרים בתפילותינו: "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה". יחד עם שאיפה לחזור למעמד הר סיני עליו אמר מדרש מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ב: "מה אמרו ישראל למשה לאמר למקום? ... רצונו לשמוע מפי מלכנו, לא דומה שומע מפי פרנוד לשומע מפי המלך ... רצונו לראות את מלכנו, לא דומה שומע לרואה. אמר המקום: תן להם מה שבקשו". ראו גם מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה י: "ה' ימלוך לעולם ועד, ר' יוסי הגלילי אומר: אילו אמרו ישראל על הים: ה' מלך לעולם ועד לא היתה אומה ולשון שולטת בהן לעולם. אלא אמרו ה' ימלוך לעולם ועד - לעתיד לבא". האם ביום כיפור אנחנו מנסים לתקן זאת?

⁸ להקבלה בין "תפילה למשה איש האלהים" ו-"תפילה לעני כי יעטוף", ראו מדרש שמות רבה כא ד פרשת בשלח: "שמע תפלה עדיך קְלִבְשׁוֹרָבָא (תהלים סה ג) - א"ר יהודה בר שלום בשם ר' אלעזר: בשר ודם, אם בא עני לומר דבר לפני, אינו שומע הימנו; ואם בא עשיר לומר דבר לפניו, מיד הוא שומע ומקבלו. אבל הקב"ה אינו כן, אלא הכל שוין לפניו: הנשים והעבדים והעניים והעשירים. תדע לך, שהרי משה, רבן של כל הנביאים, כתוב בו מה שכתוב בעני. במשה כתיב: תפילה למשה איש האלהים, ובעני כתיב: תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו - זו תפילה וזו תפילה, להודיעך שהכל שוין בתפילה לפני המקום". ושם המדרש גם משווה את תפילת משה לפני קריעת ים סוף עם צעקת בני ישראל (שהרי הוא עומד בפרשת בשלח). ואלה דבריו שם: "תדע לך, כשיצאו ישראל ממצרים רדף אחריהם פרעה, שנאמר: ופרעה הקריב, וכתיב: ויצעקו אל ה'. התחיל משה אף הוא מתפלל לפני המקום. אמר לו הקב"ה למשה: מה אתה עומד ומתפלל? כבר התפללו בני ושמעתי תפילתן, שנאמר: מה תצעק אלי".

⁹ יש ששואלים מדוע אנחנו מכניסים את הבקשה "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכו'", כבר במגן אברהם, בברכה הראשונה בתפילת עמידה, והרי שלוש הברכות הראשונות (שהן כנגד שלושת האבות) הם "סידור שבחו של מקום" ורק אח"כ מברכת חונן הדעת ואילך, מתפללים, היינו מבקשים צרכים (ראו גמרא ברכות לב ע"א: "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל"). ותירצו תירוצים רבים. פה הקב"ה דוחק בדוד לבקש צרכיו מיד לאחר שאמר שבח קצר: "שמעה ה' צדק" ואולי יש מכאן ראייה שניתן, במקרים מיוחדים, כמו בימים הנוראים, להקדים בקשת צרכים לאחר שבח קצר ולא להרבות בשבח מקדים כשאר ימות השנה. ראו באותו מדרש, אגדת בראשית (בובר) פרק ט את דברי דוד: "אמר לפניו: ריבוננו של עולם הנח את הכל והפנה לתפילתי ולתחינתי. אמר לפניו: ריבוננו של עולם, מפני שאני בשר ודם אם אתפלל לפניך קימעה יהי לפניך הרבה". אבל במדרש שלנו עונה הקב"ה לדוד, כמו למשה לפני קריעת ים סוף, שאין צורך להאריך בתפילה: "עד מתי אתה מתפלל? אמור צרכיך מה שאתה צריך, הרי אמרת: שמעה ה' צדק". ראו דברינו תפילה קצרה בפרשת בהעלותך.

¹⁰ תשובת דוד לקב"ה היא שהפעם יש לו בקשה מיוחדת, שרק הוא ישפוט אותו וזו דורשת שבח מרובה. נראה שחזרנו כאן לדרשה בירושלמי בה פתחנו וגם לדברים רבה לעיל. אומנותו של דוד, אותה נראה גם להלן, היא לדעת כיצד כביכול לפתות את הקב"ה בנועם מילותיו ותשבחותיו (ונגינותיו) ולא בכדי הוא מוזכר תדיר בספר תהלים ולא בכדי משמש ספר תהלים מקור מרכזי לתפילות ופיוטים. עוד על אומנותו של דוד במשל האריס להלן. אך בה בעת, הבקשה שרק הקב"ה ישפוט אותו, ועוד בטענה שהוא מלך ו-"ראוי למלך לדון את המלך", היא בעייתית. ובפרט שדוד גם פגע באנשים אחרים, כגון במעשה בת שבע וצריך ליתן את הדין על מה שעשה. לא הכל יכול להיסגר בחדרי וחדרי מלכים. ראו דברי דוד בתהלים פרק נא שנאמר בעקבות חטא בת שבע: "לך לְבָדֶךָ חטאתי וְהַרְעֵ עֵינַיִךָ עֲשִׂיתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדִבְרֶיךָ תִּזְכֶּה בְּשִׁפְטֶיךָ" וכבר נשברו קולמוסין ונשפכו דיונות רבים לתרוץ דברים אלה (סנהדרין קז ע"א, מדרש תנאים לדברים ג כג, מדרש תהלים ג א) ולא ניכנס לנושא קשה זה כאן. אנחנו במוטיב המדרשי של בקשת דוד, שגם אם לא בדיק מתאים להלכה, הוא משקף את בקשת כולנו בימים הנוראים: "מלפניך משפטנו יצא", וכלשון המחזור: "עד שתוציא לאור משפטנו איום קדוש". כבנים שמתרפקים על אביהם.

אומן גדול היה דוד, כשהיה מבקש דבר מן הקב"ה - מנגנו¹¹ היה שואל תחילה את הקלות, ואח"כ את החמורות. למה היה דוד דומה? לאדם שהיה מבקש ללוות כור חיטים. מצא את הדניסטוס¹² ואמר לו: בבקשה ממך מפני שאני בדוחק השאילני כור של חרובין.¹³ אמר לו: בוא וטול. הולכין ליטול, אמר לו: השאילני כור של שעורים והנח כור של חרובים. אמר לו: בוא וטול. הולכין ליטול, אמר לו: בבקשה ממך, הואיל שְפָפְנִים טובים אתה נותן, עשה אותן כור של חיטים והשאילני תחתיו חרובין ושעורים. אמר לו: טול. ומי גרם לו? ששאל תחילה הקלות ואח"כ החמורות. זהו שכתוב: "תפלה לדוד שמעה ה' צדק" - הרי הקלות, ואח"כ החמורות: "מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים". אמר לו הקב"ה: ואני עושה, שנאמר: "הנני רב את ריבך וגוי" (ירמיהו נא לו), "ואת יריבך אנכי אריב" (ישעיהו מט כה). סליק.¹⁴

מדרש תהלים (בובר) מזמור יז סימנים בג - רק המלך יכול לוותר

מה ראה דוד לומר חמישה דברים בפסוק זה, ואחר כך אמר מלפניך משפטי יצא? אלא אמר דוד לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, אם תוציא את דיני ביום הכפורים בבוקר, איני יכול לעמוד עד שאתפלל. אלא אקרא קריאת שמע ואתפלל ארבע תפילות, ואחר כך: "מלפניך משפטי יצא".¹⁵ אמר דוד לפני הקב"ה: אין אחד יכול למחול עונות אלא אתה, לפיכך כתיב: "מלפניך משפטי יצא". אמר ר' לוי: בשעה ששלח הקב"ה מלאך לישראל לילך לפניו... אמר להם: "הישמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו" (שמות כג כא). בנוהג שבעולם, המלך עושה כל מה שהוא רוצה... שמא אם ישלח להם המלך ארכון שיגבה ממנו מאה ליטרין... שמא יכולים הם לפחות ממה שצוה המלך, אפילו פרוטה אחת? ... אינו יכול לוותר להם דבר! למה? מפני שהוא שליח, כך אמר דוד לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, הואיל ואין אחר זולתך שהוא יכול לוותר: "מלפניך משפטי יצא".¹⁶

מדרש תהלים (בובר) מזמור יז סימן [ה] - קח ממני שוחד

¹¹ הפירוש על מדרש זה מסביר שאין הכוונה "מנגנו" מלשון ניגון, אלא: "איניגניו בלע"ז, היה מעמיק מחשבתו". והוא מביא כראיה את לשון הגמרא במסכת בבא קמא דף קג ומסכת בבא בתרא דף סא: "הנהו נגאני דארעא" שפירושם שם: בורות עמוקות. אך למה ייגרע הפירוש שדוד היה מקדים בניגון ושירי מזמור? הרי זה כל המוטיב של פסוקי דזמרא בתפילותינו! ראו גמרא פסחים ק"ז ע"א מה בין פרקי תהלים שמתחילים ב"לדוד מזמור" - מלמד ששרתה עליו שכינה ואחר כך אמר שירה, ובין "מזמור לדוד" - מלמד שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו שכינה.

¹² מילה מיוונית שפירושה מלווה, מי שכבר הלווה לו, ועכשיו בא הלווה ומבקש עוד. ראו ירושלמי מסכת שבת פרק ב הלכה ו: "היושב בבית מרועע, עושה מלאך המות דניסטיס של", היינו, כאילו לוקח את חייו בהקפה (בהלוואה) ממלאך המוות. ובשמות רבה לא א: "משל לאחד שלוה מן דיוסטוס ושכחו. לאחר זמן בא ועמד לפניו, אמר לו: יודע אני שאני חייב לך. אמר לו: למה הזכרת חוב הראשון? כבר בטל הוא מלבי. כך אדון העולם, הבריות חוטאין לפניו והוא מסתכל שאין עושין תשובה והוא מניח להם ראשון ראשון. וכשהם שבים, באין להזכיר החוב שעשו בראשונה והוא אומר להם: אל תזכרו ראשונות". אבל המדרש כאן, אגדת בראשית, ממשיך והולך בדרך אחרת. החוב קיים והלווה צריך לבוא אל בעל החוב בתחום ובדרך של אומנות כדוד.

¹³ האיש לא ממחר לבקש חיטים שהן יקרות יותר, אלא מתחיל בדבר זול ופשוט יותר כמו חרובים ומשם הוא מתגלגל הלאה.
¹⁴ נראה שקטע זה של המדרש מתבסס על מדרש ויקרא רבה פרשה ה סימן ח: "אמר ר' הונא: יש אריס שיודע לשאול ויש אריס שאינו יודע לשאול. שיודע לשאול, סורק שעריו, מכבס בגדיו, פניו טובים, נותן מקל בידו וטבעת באצבעו והולך אצל בעל מלאכתו לבקש ממנו. והוא אומר לו: בוא בשלום אריסי הטוב, מה אתה עושה? והוא אומר לו: טוב. ואומר לו: מה הארץ עושה? אומר לו: תזכה ותשבע מפריה - מה השוורים עושים? אומר לו: תזכה ותשבע מחלביהם - מה העיזים עושות? אומר לו: תזכה ותשבע מגדייהם - מה אתה מבקש? אומר לו: יש לך עשרה דינרים, תתן לי? אומר לו: אתה מבקש עשרים, טול לך. ... אמר ר' הונא: דוד מן האריסים הטובים היה. בתחילה פתח בקילוס, אמר: השמים מספרים כבוד אל (תהלים יט ב). אמרו לו השמים: שמא אתה צריך לכלום? - ומעשה ידיו מגיד הרקיע. אמר לו הרקיע: שמא אתה צריך לכלום? היה [דוד] מזמר והולך: יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחווה דעת (שם ג). אמר לו הקב"ה: מה אתה מבקש? אמר לו: שגיאות מי יבין (שם יג) - מן השגגות שעשיתי לפניך. אמר לו: הרי סלוח והרי מחול לך. אמר לו: מנסתרות נקני - מהנסתרות שעשיתי לפניך. אמר לו: הרי סלוח ומחול לך ... אמר דוד לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, אתה אלוה גדול ואני חובי גדולים, יאה לאלוה גדול שהוא סולח ומוחל לחובות גדולים. זהו שכתוב: למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא (תהלים כה יא). ראו דברינו [יודעים לרצות את בוראם](#) ליום הכיפורים, שם הבאנו מדרש זה בשלמותו והערנו עליו.

¹⁵ מה שאמר הירושלמי לעיל לגבי תקיעות במוסף, אומר מדרש תהלים על חשיבות התפילה כמקדימה לדין. הקב"ה יכול להגיד לאדם לקצר, כבמדרש אגדת בראשית לעיל, אבל האדם רוצה לשפוך שיח ולהגיע ל-"לפניך משפטי יצא" מאוחר יותר, עד רגע הנעילה ממש ("ארבע תפילות").

¹⁶ "מלפניך משפטי יצא" כאן בא לשלול מעורבות מלאכים ושליחים בין הקב"ה ובין העם. דוד מבקש נוכחות ישירה של הקב"ה, לפחות בכל הקשור לדין. רק למלך יש את הסמכות לוותר - רק למלך מותר להימלך, רק למי שנאמר עליו "כי לא אדם הוא להינחם" מותר להינחם על הרעה. נראה יש כאן חזרה למדרש דברים רבה לעיל, אבל לא לחלקו הראשון, לא רק בשביל דוד כמלך (הערה 6), אלא לעם כולו שהם כבני מלכים וכמלאכים (הערה 7). ראו דברינו [הנה אנכי שולח מלאך לפניך](#) בפרשת משפטים.

ר' לוי אמר: אמר ליה הקב"ה לדוד: על חנם עשיתי לך סנהדרין? לך ודון לפניכם. אמר ליה דוד: ריבוננו של עולם, כתבת בתורתך: "ושוחד לא תקח" (שמות כג ח), והן מתייראין ממני ליקח שוחד ולדונני. אבל אתה רצונך שתקח שוחד: "מלפניך משפטי יצא".¹⁷

ומנין שהקב"ה לוקח שוחד? שנאמר: "ושוחד מחיק רשע יקח" (משלי יז כג).¹⁸ ומה השוחד שנוטל מן הרשעים בעולם הזה? תשובה ותפילה וצדקה, לפיכך כתיב: "מלפניך משפטי יצא" (תהלים יז ב).¹⁹ אמר הקב"ה: בניי, עד ששערי תפילה פתוחין עשו תשובה, שאני לוקח שוחד בעולם הזה. אבל משאני יושב בדין לעתיד לבא, איני לוקח שוחד, שנאמר: "לא ישא פני כל כופר ולא יאבה כי תרבה שוחד" (משלי ו לה). לפיכך אמר דוד: "תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך" (תהלים טז יא) - אלו עשרת ימי תשובה שבין ראש השנה ליום הכיפורים.²⁰

שנה טובה ותטיב לנו החתימה

מחלקי המים

¹⁷ אנחנו חוזרים ותמהים על דברים אלה, מהם נשמע שדוד רץ לחיוקו של הקב"ה על מנת להימנע מלהתמודד עם תוצאות מעשיו, ובפרט במעשים שבין אדם לחברו. וגם בין מלך לנתיניו, כמו התעקשותו של דוד למנות את העם (שמואל ב כד, דברי הימים א כא) שגם על כך דרשו המדרשים שכשהגיעה שעת העונש ביקש דוד: "מלפניך משפטי יצא". ראו הרחבה בנושא זה במדרש תהלים בובר מזמור יז סימן ד. וכאן הקב"ה שולח את דוד להידון לפני הסנהדרין שמונתה מכוח הציווי: "שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך" ודוד מבקש פטור משום שהם לא ייקחו ממנו שוחד! הטענה לעיל של דוד שהוא מבקש את נוכחות הקב"ה ולא נוכחות המלאך לפי "שאיין אחר זולתך שהוא יכול לוותר", לא נראית שייכת בהשוואה עם הסנהדרין. גם הטיעון של דוד, בוויכוח הגדול שלו עם משה, עפ"י המדרש כמובן, בעד כיסוי החטא (שיטת דוד) וכנגד גילוי החטא (שיטת משה), נושא עליו הרחבנו בדברינו ["כתב עיוני בפרשת חוקת - ושוב הרחבנו עליו בדברינו כיסוי החטא או גילוי"](#) ביום הכיפורים - גם טיעון זה לא שייך כאן. נראה שההסבר היחידי לקטע תמוה זה הוא מטרתו לשמש פתיח לקטע הבא, על כך שהקב"ה כביכול כן לוקח שוחד.

¹⁸ ראו גם הפסוק במשלי כא יד: "מתן בַּסֶּתֶר יִכְפֶּה אֶף וְשֹׁחַד בְּחֶק חֲמָה עֲזָה". ראו רש"י על הפסוק שם: "מתן בסתר - צדקה: ושוחד בחק - אף זו צדקה יכפה אף, חמה עזה".

¹⁹ היינו, רק מלפניך, שאתה כל יכול ומלך העולם ולוקח שוחד, יש לי סיכוי לצאת זכאי במשפט. בדרשה זו מוצאים המילים "מלפניך משפטי יצא" מההקשר הרחב שלהם, ראו הערה 1 לעיל, ועומדות בפני עצמן. וכבר הצענו במספר מקומות שהמילה "מלך" מקפלת בתוכה את השורש להימלך. הפררוגטיבה של הסמכות העליונה היא גם הזכות או היכולת לשנות את דעתו. המלך נמלך ומתייעץ עם מי שיבחר, אבל בסופו של דבר הוא נמלך בדעתו שלו ורק הוא רשאי לשנות את דברו הקודם (ראו אחשוורוש במגילת אסתר).

²⁰ הרעיון שנכונות הקב"ה לסלוח ולקבל את תשובתנו, תפילותינו וצדקותינו הוא מעין שוחד, מפתיע ו"חריג", אבל יש לזכור שכל רעיון התשובה יש בו בעצם חידוש גדול ו-"לפנים משורת הדין", כפי שעולה מספר יונה שאנו קוראים ביום הכיפורים במנחה. ראו שם תחילת פרק ד כעסו של יונה על שהקב"ה סלח לאנשי נינוה (ראו דברינו [אנשי נינוה](#) במועד זה). ראו גם הסיפור על בן דורדיא בגמרא עבודה זרה יז ע"א ובכיוו של רבי שם: "בכה רבי ואמר: יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת. ואמר רבי: לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן רבי". ראו גם בגמרא ראש השנה יז ע"ב את שאלת בלוריא הגיורת את רבן גמליאל איך הקב"ה נושא פנים: "כתיב בתורתכם אשר לא ישא פנים, וכתיב ישא ה' פניו אליך!" כל כך, עד שהרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ב הלכה ד) צריך להסביר שמי שעושה תשובה: "משנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים". מחד גיסא, התשובה היא תיקון גדול לעולם, היא מתן הזדמנות חדשה שבלעדיה אין קיום לעולם ולאדם. ומה לנו יותר מפסוקי התשובה שבפרשת נצבים: "וְשִׁבְתָּ עִדָּה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ... וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתֶךָ וְרָחַמְךָ וְכוּ'. ובאו על פסוקים זה דרשות רבות כגון זו שבדברים רבה ב כד: "איין לך דבר גדול מן התשובה". מאידך גיסא, בא מדרש תהלים והנלווים עליו ומזכיר לנו שבעצם יש כאן "נשיאת פנים" ושלא כמידת הדין. יש עקיפה של הסנהדרין המסמלת את הדין והמשפט שהם יסוד קיום העולם. יש בעצם משוא פנים בין עובד ה' מיראה ומאהבה כל החיים ובין רשע מרושע שברגע אחד של חרטה מצפה שכל עברו יימחק וכאילו לא היה. יש כאן כביכול מתן שוחד כלפי שמיא. שניכשל כל מינו רק במתן שוחד זה.